

МИКОЛАЇВСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ КРАЄЗНАВЧИЙ МУЗЕЙ
ІНСТИТУТ ПРОБАЕМ РИНОКУ ТА ЕКОНОМІКО-ЕКОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ НАН УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПРИРОДНИЙ ПАРК «БІЛОБЕРЕЖЖЯ СВЯТОСЛАВА»
РЕГІОНАЛЬНИЙ ЛАНДШАФТНИЙ ПАРК «КІНБУРНЬСЬКА КОСА»
РЕГІОНАЛЬНИЙ ЛАНДШАФТНИЙ ПАРК «ТРИГУЛЬСЬКИЙ»
ЧОРНОМОРСЬКЕ ВІДДІЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК
ЦЕНТРАЛЬНА БІБЛІОТЕКА ІМЕНІ М.А. КРОПИВНИЦЬКОГО МІСТА МИКОЛАЄВА

ДО 100-РІЧЧЯ
МИКОЛАЇВСЬКОГО ОБЛАСНОГО КРАЄЗНАВЧОГО МУЗЕЮ

ДОСВІД ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ДИКОЇ ПРИРОДИ В УКРАЇНІ

МАТЕРІАЛИ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

15 березня 2013 року

МИКОЛАЇВ - 2013

УДК 330.442.4:502+338.48
ББК 65.28-51
ISBN 978-966-8557-47-7

Досвід інтерпретації дикої природи в Україні: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (15 березня 2013 року) / Кол. авторів. – Одеса-Миколаїв: спд Хавроненко В.В., 2013 – 143с.

У збірнику представлено статті та тези доповідей учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції «Досвід інтерпретації дикої природи в Україні» (м. Миколаїв, квітень 2011 року), в яких обговорюються питання організації екскурсійно-просвітницької роботи у заповідниках та національних природних парках, проблеми проєктування і створення інфраструктури екологічних стежок у межах об'єктів природно-заповідного фонду, перспективи розвитку екологічної освіти на базі інформаційних центрів та музеїв природи, сучасний стан маркетингу природоохоронних територій.

Видання буде корисним фахівцям з екоосвіти, працівникам заповідних об'єктів і туристичних фірм, а також широкому колу читачів, які цікавляться проблемами розвитку екотуризму.

За зміст і достовірність інформації несуть відповідальність автори публікацій.

Редакційна колегія:

Степанов В.М. – д.е.н., проф., академік УЕАН, голова Чорноморського відділення УЕАН;

Рубель О.С. – к.е.н., старший науковий співробітник Інституту проблем ринку та економіко-екологічних досліджень Національної академії наук України, національний координатор проєкту «Інтер-трейлс»;

Піскурьова І.М. – заступник директора з наукової роботи Миколаївського обласного краєзнавчого музею;

Деркач О.М. – завідувач наукового відділу регіонального ландшафтного парку «Тилігульський», Заслужений природоохоронець України.

Рекомендовано до друку науково-методичною радою Миколаївського обласного краєзнавчого музею (Протокол №1 від 2 січня 2013 року).

ISBN 978-966-8557-47-7

Статті друкуються в авторській редакції

© Автори статей 2013
© ІПРЕЕД НАН України 2013
© Видавництво спд Хавроненко В.В. 2013

ЗМІСТ

<i>Бабко Р.В., Кириченко М.Б., Кузьміна Т.М., Дериземля А.М.</i> До питання про роль національних природних парків у природно-заповідному фонді України.....	8
<i>Бахтіарова Л.І.</i> Екскурсійно-просвітницька робота в Чорноморському біосферному заповіднику.....	13
<i>Бахтіарова Л.І.</i> Екслогічна освіта в Чорноморському біосферному заповіднику.....	17
<i>Безушко Г.И.</i> Организация экскурсионно-просветительской работы с посетителями в Карадагском природном заповеднике НАН Украины.....	20
<i>Белякова А.И.</i> Эколого-просветительская деятельность зоопарков как инструмент повышения уровня экологической культуры населения.....	23
<i>Бочарова И.Э.</i> Экологическое воспитание детей школьного возраста путем развития юннатского движения на примере Одесского зоопарка.....	25
<i>Бурковський О.П., Василюк О.В.</i> Концепція створення державного агенства екосистемних послуг.....	29
<i>Васильєва Т.В., Немерцалов В.В.</i> Ландшафтний заказник «Селіванівський» як перспективний об'єкт просвітницької діяльності.....	34
<i>Василюк О.В.</i> Сучасна інтерпретація парадигми національних природних парків як загроза охороні природи.....	37
<i>Волохова О.В., Крижановська О.Т.</i> Організація екскурсійно-просвітницької роботи в НПП «Голосіївський».....	41
<i>Гардашук Т.В., Мовчан Я.І.</i> Від «трагедії спільного» до «менеджменту спільного».....	44
<i>Деркач О.М.</i> Рослинний і тваринний світ Миколаївщини в експозиції обласного краєзнавчого музею.....	48
<i>Зінченко Ю.В.</i> Маркетинговий підхід до інтерпретації наукового тексту.....	51

<i>Козловський Ю.І., Тарабан С.В.</i> Маркетингова стратегія розвитку національного природного парку «Білобережжя Святослава» як інструмент просування ідеї збереження навколишнього середовища.....	54
<i>Легка С.Г.</i> Форми та напрями екологічної просвіти НПП «Бузький Гард».....	59
<i>Манюк В.В.</i> Присамар'я Дніпровське як ключовий осередок екологічного виховання.....	62
<i>Ненсін А. Ю., Ненсіна Г. В.</i> Ефективні форми просвітницько-виховної роботи зі студентською молоддю на заповідних територіях в контексті концепції сталого розвитку людства.....	66
<i>Новосад В.В., Крицька Л.І., Новосад К.В.</i> Досвід інтерпретації природно-видового, екосистемного та ландшафтного різноманіття фітобіоти Землі в експозиціях Ботанічного музею ННПМ НАН України.....	69
<i>Парнікоза І.Ю.</i> Заповідники і заповідність: демонстрація в музеях.....	76
<i>Полторак В.М.</i> Легенди, міфи, казки та непідтвердженні сенсації в системі екскурсійно-просвітницької роботи.....	78
<i>Редінов К.О., Форманюк І.В.</i> Досвід створення еколого-туристичних стежок на території Кінбурнської коси.....	82
<i>Романенко М.М., Куценко С.В., Шепель О.В.</i> Проектування екологічної стежки «Зачароване Приінгулля».....	85
<i>Рубель О.Є.</i> Фактор наукового знання в суспільній та природоохоронній практиці.....	88
<i>Рубель О.Є., Снігір'ова А.О.</i> Методологічні аспекти інтерпретації природно-заповідних об'єктів Чорноморського регіону.....	93
<i>Руденко А.Г.</i> Матеріали до орнітологічної екскурсії на Ягорлицькому півострові.....	96
<i>Руденко А.Г.</i> Концептуальний напрямок еколого-освітньої та рекреаційної діяльності національного природного парку «Джарилгацький».....	100

<i>Русев І.Т.</i> Оцінка екобиорисків в екскурсійно-просвітительській роботі на екологічних тропках природно-заповідного фонду.....	103
<i>Русева Т.Д., Русев І.Т.</i> Перспективні маршрути для розвитку устойчивого екологічного туризму в дельте Дністра.....	107
<i>Тернова Ю.В.</i> Екологічні стежки як спосіб збереження екосистем Нижнього Дністра в умовах антропогенного впливу.....	112
<i>Терновий К.П.</i> Еколого-економічне обґрунтування та перспективи створення екостежок у Нижньодністровському національному природному парку.....	115
<i>Федорончук Н.А.</i> Роль геологічної інформації в екологічному освітанні на базі природних об'єктів... ..	119
<i>Федорончук Н.О.</i> Корисні копалини Кінбурнської коси.....	122
<i>Філяніна Н.М.</i> Природоохоронні сюжети в гуманітарній освіті.....	125
<i>Форманюк І.В.</i> Перспективні напрямки еколого-освітньої діяльності НПП «Білобережжя Святослава».....	127
<i>Форманюк І.В., Редінов К.О.</i> У пошуках перспективних методів еколого-освітньої діяльності з дітьми та учнівською молоддю Очаківщини.....	130
<i>Цыкало А.Л.</i> Об інтерпретации понятия «дикая природа»... ..	134
<i>Шейгас І.М., Семенюк С.К.</i> Національний природний парк як полігон наукових досліджень та раціонального природокористування.....	136
<i>Щербакова О.Ф.</i> Експозиційна база Ботанічного музею ННПМ НАН України як основа формування комплексних екологічних знань.....	139

Такая терминология подчеркивает, напротив, первичность «дикой» Природы по отношению как к Человеку, так и к биологическим видам, превращенным людьми в процессе развития человеческого сообщества в домашних животных и в культурные растения.

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПРИРОДНИЙ ПАРК ЯК ПОЛІГОН НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА РАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

Шейгас І.М.

*Державне підприємство «Степовий
ім. В.М. Виноградова», філіал українського ордена «Знак
пошани» науково-дослідного інституту лісового
господарства і агролісомеліорації ім. Г.М. Висоцького»*

Семенюк С.К.

Херсонський державний університет

Робота сьогоднішньої науково-практичної конференції передбачає всебічне вивчення поняття «інтерпретація природи», яке має глибокі філософські та професійні підвалини. Позитивний та негативний досвід такої інтерпретації, як у відношенні до «дикої природи» взагалі, так і до теоретичних основ розуміння «заповідності» (інформаційному терміну і способу природокористування), зокрема, сягає у далекі роки минулого століття, у роки існування колишньої держави та значно далі. Хоча вітчизняний досвід більш молодий та формується у складний період сучасного господарчого та природоохоронного реформування, йому притаманна низка характерних часу ознак. Наприклад, на відміну від одного із заповідних догматів минулого, згідно якого абсолютна заповідність вважалася основою збереження дикої природи, в сучасній Україні активізувався процес створення НПП (національних природних парків) – природоохоронних територій категорії «2» згідно з визначенням МСОП. На відміну від біосферних та природних заповідників, територій з найвищим рівнем

обмеження будь-якої діяльності людини, регламент Положення про НПП дозволяє на землях, переданих Парку без вилучення, здійснювати науково-дослідну та традиційну господарську діяльність відповідно до вимог Проекту організації території Парку за умови погодження рекреаційних та господарських заходів з науково-технічною радою Парку. Дотримання такого режиму природокористування показало позитивні результати в умовах природоохоронної діяльності України і багатьох країн світу, а також проявило себе, як більш привабливий та відповідний сучасності варіант заповідності. З іншого боку, конкретний позитив від збереження, відтворення цінних природних та історико-культурних комплексів, а також відродження місцевих традицій природокористування на територіях з режимом НПП можливий лише за умов безкомпромісного додержання порядку охорони заповідних комплексів та об'єктів.

У Степовій (південній) природній лісомисливській зоні на площі біля 140 тис. га високобонітетних мисливських угідь на межі двох адміністративних областей – Миколаївської та Херсонської, створена низка національних природних парків («Білобережжя Святослава», «Нижньодніпровський – здійснюються заходи щодо його створення», «Олешківські піски» та «Джарилгацький»). Вони знаходяться у стадії становлення та є важливими структурними підрозділами однієї з найвищих категорій природно-заповідного фонду регіону. Вхідження до числа 69-и (станом на 18.01.2010 року згідно Списку по програмі URFF) національних природних парків України чотирьох вказаних НПП фактично змінило режим охорони та використання природних ресурсів (в тому числі – рекреаційної діяльності) на значній за обсягом та важливій у народногосподарському комплексі території. Ці важливі і часом кардинальні зміни порядку користування ресурсом безпосередньо стосуються долі місцевих мешканців – власників та орендарів господарств, які працювали та нині продовжують свою діяльність на території новостворених Парків. Здавалося б – конфлікти неминучі. Але це може і має бути не так, враховуючи природоохоронну важливість цього заходу. Проілюструємо

ситуацію на прикладі вирішення проблем у НПП «Джарилгацький». Навіть короткий час активної діяльності новоствореного Парку, короткий період необґрунтованих заборон у регулюванні чисельності мисливських звірів на обмеженій острівній території, де більше 40 років ведеться інтенсивне розведення оленя асканійського, лані європейської та муфлона, призвів до збільшення чисельності диких тварин і показав – потрібно терміново вирішувати проблему, що виникла. Діяти без зволікань, щоб не перетворити у пустку унікальний острівний природний комплекс Джарилгача. Більше того, заборона традиційної регуляції чисельності хижих м'ясоїдних: рудої лисиці та снотоподібного собаки у досвідному лісомисливському господарстві призвела до загрози виникнення осередку сказу на острові за умови реєстрації випадків наявності рабічної інфекції в угіддях материкової частини господарства. Для оперативного вирішення питання проведено професійне обстеження території острова силами «команди спільних інтересів» – «досвідне лісомисливське господарство – науково-технічна Рада Парку» і прийнято єдине вірне рішення – відрегулювати щільність населення місцевих популяцій диких тварин. Є надія на своєчасність проведених заходів.

Сучасний маркетинг активно діючих Парків повинен, безумовно, адекватно відповідати потребам ринку. Але, зважаючи на те, що управління виробництвом та збутом рекреаційного ресурсу забезпечує не лише потреби сьогодення: передбачення та задоволення потреб клієнта, маркетинг мусить також формувати природоохоронну ідею створення Національного парку.

Просвітницька роль Національних парків у формуванні зваженої громадської думки полягає у репрезентативності викладеної інформації істинній картині стану природних комплексів. Бачення відвідувачами Парку на екологічних стежках, організованих на вищому рівні, натуральної Природи з усіма її красотами та проблемами формує позитивний контакт НПП з громадою та владою, який так необхідний у регіоні. Доповнення вражень, отриманих на стежці, знаннями у інформаційному центрі та музеї сприятиме створенню позитивного іміджу Парку.

ЕКСПОЗИЦІЙНА БАЗА БОТАНІЧНОГО МУЗЕЮ ННПМ НАН УКРАЇНИ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ КОМПЛЕКСНИХ ЕКОЛОГІЧНИХ ЗНАТЬ

Щербакова О.Ф.

Ботанічний музей Національного науково-природничого музею Національної академії наук України

Питання екології навколишнього середовища і гармонійного розвитку людства відносяться до найважливіших проблем сьогодення. В наш час велика увага приділяється формуванню екологічної культури і свідомості громадян, їх обізнаності з концептуальними підходами до збереження біосфери і цивілізації. Шлях до екологічної культури лежить через ефективну екологічну освіту. Основною метою екологічної освіти є формування фундаментальних екологічних знань, екологічного мислення і свідомості, що ґрунтуються на ставленні до природи як універсальної, унікальної цінності. Найголовнішими завданнями екологічної освіти мають бути:

- виховання розуміння сучасних екологічних проблем держави й світу, усвідомлення їх універсальності (зв'язок місцевих із регіональними і глобальними);
- формування усвідомлення єдності усіх компонентів природи у глобальній системі гармонійного співіснування й коєволюції;
- подолання споживацького ставлення до природи та розвиток особистої відповідальності за стан довкілля.

Конструювання образів екологічної реальності базується на певній сукупності методологічних принципів. Серед них методологи сучасної екології називають принципи дискретності, функціонального зв'язку, цілісності, еволюції, системності та ін. Саме ці принципи враховувалися при формуванні експозиції Ботанічного музею, що входить до складу науково-експозиційного комплексу Національного науково-природничого музею НАН України. Експозиції Ботанічного музею створені на флористично-фітоценотичній основі за зонально-регіональним принципом, який

Література

1. Новосад В.В. Наукова та просвітницька діяльність Ботанічного музею за 90 років з дня заснування // Флорологія та фітосозологія. Т.2. – К: Фітон, 2011. – С. 7 – 22.

2. Щербакова О.Ф. Експозиції Ботанічного музею ННПМ НАН України як основа формування природооцінного мислення та екологічної свідомості громадськості // Матеріали Міжнародної наукової конференції «Охорона довкілля та проблеми збалансованого природокористування» (10-11 травня 2011 року, м. Кам'янець-Подільський). – С. 180 – 183.

3. Щербакова О.Ф. Значення ботанічних експозицій у формуванні екоцентричної свідомості громадян / II Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні аспекти природничої музеології» (Київ-Канів, 11-13 вересня 2012 р.) – С.137 – 139.

Наукове видання

Досвід інтерпретації дикої природи в Україні

Подписано в печать 10.03.2013. Формат 60x84 1/16
Печать цифровая.

Тираж 300 экз. Зак. №5.

Изготовлено в типографии СПД Хавроненко В. В.
Свидетельство ОД № 46 от 29.05.2007.
65074, г. Одесса, ул. Терешковой 32/23
Тел.: 799-11-02